

GETINGAR

Getingar har ett kort men intensivt liv. Från april till augusti kan antalet getingar i ett enda bo växa från 1 till 20 000. I Sverige finns två getingfamiljer – solitära och sociala. Följ med och se hur de klarar sin uppgift... Filmen är uppdelad i två olika avsnitt om solitära och sociala getingar.

Filmens mål är att:

- förklara vad solitära och sociala getingar är
- skildra getingsamhällets cykel under ett år
- visa hur getingarna lever
- presentera de olika invånarna i getingbona
- skildra de olika stadierna i getingarnas utveckling

Allmänt om getingar (*Vespoi'dea*)

Getingar är överfamilj i insektsordningen gaddsteklar och det finns ca 50 svenska arter. Färgen är vanligen svart med gula eller röda teckningar. Honorna har en gadd som står i förbindelse med en giftkörtel. Denna använder hon till att döda eller bedöva bytet med. Till skillnad från ett bi kan en geting sticka upprepade gånger, eftersom gadden saknar hullingar och därför inte stannar kvar i sticksåret. För människor innebär inte getingstick någon fara utan gör mest ont. För allergiker kan dock ett getingstick vara livshotande.

Man brukar skilja mellan sociala getingar (12 svenska arter) och solitära getingar (36 svenska arter). Den största skillnaden mellan dem är att sociala getingar – precis som namnet antyder – lever tillsammans medan solitära oftast lever ensamma.

Speltid

12 min

Årk: 1 - 6

Ämne

Biologi; Zoologi

Originaltitel

Staatenbildung bei Insekten;
Lehmwespe, Feldwespe

Produktion

FWU, Tyskland

Svensk version

Cinebox Media, 2001

Ansvarig utgivare

Mats Högberg

Filmnr

1138

CINEBOX MEDIA

Vretenvägen 12

171 54 Solna

Tel: 08-445 25 50

Fax: 08-445 25 60

Epost: cinebox@tvi.se

STUDIEHANDLEDNING

Liksom hos andra gaddsteklar är getingens äggläggningsrör ombildat till en gadd som står i förbindelse med en giftblåsa. Giftet består av olika aminer, peptider och proteiner som har en starkt smärtframkallande verkan. Getingar utfodrar ofta sina larver med tuggat kött, i synnerhet av insekter, men lever själva i stor utsträckning av nektar, frukt och en sockerhaltig saliv som larverna avger.

Fakta om sociala getingar (Vespidae)

Sociala getingar bygger ett bo av söndertuggat trä, som blandas med saliv till ett slags pappersmassa. Individerna i detta samhälle består liksom hos bina av könsmogna honor och hanar samt sterila honor eller arbetare. I Sverige är det bara honan som övervintrar. På våren påbörjar hon boet med upphängningsstjälken och några sexkantiga, nedåtvända celler, i vilka hon lägger de första äggen som hon ”klistrar” fast vid cellbotten. De först kläckta getingarna är alla arbetare, vilka hjälper honan att bygga ut boet, medan honan helt ägnar sig åt att lägga ägg.

Ett getingbo kan som mest ha ca 20 000 individer. Larverna matas med insekter, medan de vuxna getingarna lever av växtsafter. Mot slutet av augusti kläcks de första könsmogna djuren. De lämnar boet efter några dagar och parar sig, varefter hanarna dör och honorna söker sig en övervintringsplats.

Boet förfaller under sensommaren och förstörs delvis av de kvarvarande arbetarna. Våra vanligaste samhällsbildande getingar är skogsgeting och jordgeting. Vår största art är bålgeting som blir ca 35 mm lång.

Fakta om solitära getingar (Eumenidae)

Solitära getingar bygger sina bon exempelvis i gamla träd, i marken, i håligheter som stockar eller inne i vassrör. Ibland muras boet med lera eller liknande material som honan blandar med sin saliv. När larverna kläckts förser honan dem med ett matförråd av bedövade insekter, sluter till bocellen och överger dem. De solitära getingarna övervintrar som larver.

STUDIEHANDLEDNING

Diskussionsfrågor

1. Vilka olika sorters getingar finns det i ett getingbo?
2. Vad har arbetarna för uppgift?
3. Förklara drottningens uppgift.
4. Vad är en gadd och vad gör den?
5. Nämn några av skillnaderna mellan sociala och solitära getingar.
6. Berätta lite om hur en social *eller* solitär geting bygger sitt bo.
7. Vad gör egentligen getingarna för nytta?
8. Ta reda på vilka sorters getingar som finns i Sverige.
9. Nämn någon sort som inte finns i vårt land.
10. När börjar året för en getingdrottning.
11. Vilka olika utvecklingsstadier har en solitär och social geting?
12. Vad händer med invånarna i ett getingbo mot slutet av hösten?
13. Ta reda på mer om getingens olika fiender.
14. Vad har du själv för upplevelser av getingar. Har du t.ex. blivit getingstucken någon gång. Hur kändes det? Vad hände?

Här kan du hämta mer information

- <http://www.nrm.se/en/entfor.html.se> - entomologiska föreningen
- <http://www.nrm.se/welcome.html.se> - Naturhistoriska Riksmuseet
- <http://kanalen.org/foraldrar/fakta/insektsallergi.html> - ta hand om dina getingstick
- <http://www.vattenriket.kristianstad.se/varen/humla.htm> - hjälp Kristianstads Naturskola att upptäcka vårens humlor och getingar
- <http://www.napema.se/kalender/humla.htm> - fakta om humlor
- <http://www.herjedalen.se/skola/hedec/humla.htm> - fakta om jordhumlor
- <http://www.Kunskapsbanken.su.se/> - Universitetets kunskapsbank
- www.skolverket.se - Skolverkets hemsida
- www.dds.se/bibl/fraga.htm - fråga och få expertsvar inom 3 dagar!
- www.mamma.com - bra sökmotor I
- www.altavista.se - bra sökmotor II